cōfunderet̃. Itaqꝫ in cōuētu clericorū data facultas homini eſt pro ſua ſnīa rñdēdi. Cūmqꝫ totis īgenij uiribꝰ (quo nō mediocriter callebat) aſſerere & defendere conaret̃ errorē, Malachia cōtra diſputātē & cōuincēte, iudicio oīm ſupatꝰ, de cōuētu cōfuſus qdē exijt, ſed nō correctꝰ. Dicebat aūt ſe non rōne uictū, ſed epī p̄ſſum autoritate. Et tu, inqt ô Malachia, ſine cā me hodie cōfudiſti, aduerſus ꝑfectō ueritatē locutꝰ, & cōtra tuā ipſiꝰ cōſciam. Mœſtꝰ Malachias ꝑ hoīe ſic indurato, ſed magis fidei dolēs iniuriā, timēs piculū, eccłiā cōuocat, errātē publicè arguit, publicè monet ut reſipiſcat. Suadētibꝰ hoc ipm ep̄is & uniuerſo clero, cui nō aquieſceret, cōtumaci anathema dicūt, hæreticū ꝓteſtātes. Nec ſic euigilās, oēs, inqt, fauetis hoī potiꝰ quā ueritati. Ego pſonā nō accipio ut deſerā ueritatē. Ad hoc uerbū ſubitomachās ſctūs, dñs, inqt, fateri te ueritatē faciat uel ex neceſsitate. Quo rñdēte amē, ſoluit̃ cōuētus. Tali ille iniuſtus cauterio fugam meditat̃, infamis atqꝫ inhonorus fore nō ſuſtinēs. Et cōtinuo ſua tollēs exibat, cū ecce ſubita correptus īfirmitate ſiſtit gradū, uiribuſqꝫ deficiēs codē loco iactat ſe ſup ſolū anhelꝰ & feſſus. Fortè incidens in id loci uagabūdꝰ inſanꝰ offendit hoīem: qdnā ibi agat pcūctat̃. Rñdet graui ſe infirmitate teneri, & neqꝫ ꝓcedere neqꝫ redire ualentem. Et ille: Infirmitas iſta haud alia inqt quàm ipſa mors eſt. Hoc aūt nō dixit à ſemeripō ſed pulchrè dñs per inſanū corripuit eū, qui ſanis acqeſcere noluit cōſilijs ſenſatorū. Et addit: Reuertere domū, ego te iuuabo. Deniqꝫ ipſo duce reuertit̃ ī ciuitatē, reddit ad cor, & ad miam dñi. Eadē hora accit̃ ep̄s, agnoſcit̃ ueritas, abijcit̃ error, confeſſus reatū abſoluit̃, petit uiaticū, dat̃ recōciliatio, & uno penè momēto ꝑfidia ore abdicat̃, et morte diluit̃. Ita mirātibꝰ cūctis ſub oī celeritate cōpletꝰ ē ſermo Malachiæ & ſcripture pariter dicētis, qa uexatio dat intellectum auditui. ¶ Inter pplos quarūdā regionū orta aliqñ grauis diſcordia eſt. Interpellat̃ Malachias de cōponēda pace inter eos. Et cū eſſet alias īpeditꝰ, iniūgit negociū hoc uni ep̄orū. Illo excuſante & negāte & dicēte Malachiā nō ſe q̄ſitū, ſe contēptū iri, fruſtra fatigari nolle: uade iqt, & dñs erit tecū. Et ille: Acqeſco, ſed ſi me nō audierint, ſcito me ad tuā p̄nitatē appellaturū. Subridēs Malachias, fiat inqt. Tūc ep̄s cōuocatis partibꝰ dictat formā pacis, acqeſcūt, recōciliant̃ adiuicē. fide hīcide data ſtabilitur pax: & ſic dimiſit eos. At pars una uidens hoſtes factos ſecuros, imparatos eē (qppe q pace facta mali nihil ſuſpicarent̃) loqbant̃ mutuò: & dicebat hō ad ꝓximū ſuū. Quid uolumꝰ facere? Victoria præ manibꝰ eſt, & ultio de inimicis. Et cœpere īſeq illos. Innotuit ep̄o qđ fiebat, & accurrēs cōuenit ducē eorū ſup iniqtate & dolo, ſed ſpretꝰ ab illo eſt. Inuocauit nomē Malachiæ aduerſus eū & nihilli pēdit. Irridenſqꝫ ep̄m, putàſne inqt ꝓpter te amittere debeamus malefactores nr̄os quos deꝰ tradidit in manus nr̄as? Et recordatꝰ uerbi ſui ep̄s qđ habuerat cū Malachia, flēs & eiulās uerſo uultu ad monaſteriū eius, ubi es ait hō dei, ubi es? Nónne hoc eſt p̄ mi qđ tibi dicebā? Heu heu, ueni ut facerē bonū, & nō malū: & ecce ꝑ me oēs, illi ī corpe, iſti in aīa pereūt. Multa in hūc modū loquebat̃ lamētās & plangens, & quaſi p̄ntē ſolicitās & cōpellās Malachiā aduerſus malignantes. Interim uerò impij cū qbꝰ fecerāt pacem, inſequi nō deſiſtebant ad perdēdum eos. Et ecce ſpiritus mendax in ore quorūdā uirorū q eos decipet. Et occurrerūt illis ī uia uiri nūciātes factā irruptionē in terras ipſorū, ab aduerſarijs ī ore gladij cōſumi oīa, & diripi bona eorū, uxores quoqꝫ ac liberos tolli & abduci. His auditis, reuerſi ſunt feſtinātēr. Sequebant̃ ultimi primos, quo irent aut qd acciderit neſciētes. Nec eñi oēs audierant uiros loquentes. Cumqꝫ ueniſſent & inueniſſent nihil borū quæ nūciata erāt, confuſi ſunt, deprehēſi ī malitia ſua. Et cognouerūt ſpū erroris ſe traditos ꝓpter nūcium Malachiæ quē deceperūt, & nomen eiꝰ qđ ſpreuerunt. Porrò ep̄s audiēs fruſtratos ꝓditores in iniqtate ſua quā cogitauerāt, cū gaudio remeauit ad Malachiā, referēs oīa ꝑ ordinem quæ acciderāt ſibi. ¶ Sciens Malachias eiuſmodi occaſiōe pacē eſſe turbatā, nactus opportunū tēpus, pacem per ſemet inter ipſos denuo reformare curauit, & firmare reformatā, datis & receptis altrinſecus fide & iuramento. Verùm illi quibus ante pax fracta fuit, iniuriæ memores, neglecto pacto & p̄cepto Malachiæ, tractauerunt de uice reddēda. Et cōgregati oēs in unū ibāt ut īparatos p̄occuparēt, redderētqꝫ ī caput eorū malū qđ ſibi facere cogitaſſent. Et magno flumine qđ itererat facilimè tranſuadato, fluuiolo quē nō ꝓcul ab illo offendere, retenti ſunt. Neqꝫ eñi iam fluuiolus ſed planè fluuius ingēs apparuit, ubiqꝫ ſui trāſire uolētibꝰ trāſitu negās. Mirari oēs tm̄ nūc eſſe, tātillū antehac fuiſſe ſciētes, & loq īter ſe. Vnde inūdatio hæc? Aer ſerenꝰ eſt, imbres nō ſunt, nec ꝓxiè fuiſſe meminimꝰ. Et ſi multū pluiſſet, qs noſtrū unqā hactenus meminit in quantacunqꝫ illuuie ita intumuiſſe ut opiret terrā ſata & prata ꝑuaderet? Digitꝰ dei eſt iſte, & dñs ſepit uias nr̄as ꝓpter ſctm̄ ſuū Malachiā cuiꝰ ſumꝰ p̄uaricati pactū, trāſgreſsi mādatū. Ita & hi īfecto negocio ad ſua æque cōfuſi repedauerūt. Diuulgatū eſt uerbū ꝑ uniuerſam regionē, & bñdicebāt deū, q cōphēdit ſapiētes in aſtutia ſua, & cōfringēs cornua pctōrū ſublimauit cornu Xp̄i ſui. ¶ Aliqs de nobilibꝰ infenſus regi, recōciliatꝰ eſt ꝑ manū Malachiæ. Nec eñi regi ſatis fidebat ille ut pacē cum eo faceret niſi mediante Malachia, aut quē rex æquè reuereret̃. Nec immerito ut poſt apparuit. Nā factū ſecurū & minimè iam cauētem ſibi captū truſit in uincula, odio antiquo captus plus ipſe. Reqrit̃ homo à ſuis de manu mediatoris. (Nec eñi aliud amici expectare quàm mortē). Quid faceret Malachias? Nō eſt qđ poſsit niſi ut recurrat ad ſuū illud ſolitū unicūqꝫ refugiū. Cōgregato exercitu forti nimis turba magna diſcipulorū ſuorū adit hoīem, reqrit uinctū, negat̃. Et Malachias: Iniquè inqt agis cōtra dñm, & contra me, & cōtra teip̄m, pactum præuaricās. Si diſsimulas tu, ſed nō ego. Credidit ſe hō fidei meæ. ſi cōtingat mori, ego ꝓdidi eū, ego reꝰ ſanguinis eiꝰ. Quid tibi uiſum ē me proditorē, te p̄uaricatorē conſtituere? Noueris me donec liberet̃ nihil guſtaturum, ſed neqꝫ iſtos. Sic locutus ītrat eccleſiā: deū oīpotētē ſuis ſuorumqꝫ anxijs gemitibus interpellat, ut iniuſtè addictū dignet̃ eripere de manu p̄uaricatoris & iniq. Et ea die cū nocte ſequēti in ieiunio & orōne ꝑſtiterūt. Pelatū ad regē qd fieret, & magis inde induratū eſt cor eius, unde emolliri debuerat. Init fugā, ueritꝰ hō carnalis ne ſi ꝓpe remaneret, orōnis non poſſet ſuſtinere uirtutē. Quaſi uerò uel abſcōditū nō īueniat, uel nō ꝑueniat ad remotū. Tu metas ponis miſer orōnibꝰ ſctorū? Num eſt orō iacta ſagita, ut fugias à facie arcꝰ? Quo ibis à ſpū dei q eā portat, & quo a facie eius fugies? Deniqꝫ fugientē inſeqt̃, inuenit latitātē. Eriſqꝫ cæcus & nō uidēs, ut meliꝰ uideas & intelligas qm̄ durū eſt tibi contra ſtimulū calcitrare. Deniqꝫ ſenti uel nūc qa ſagittæ potentis acutæ ꝑuenerūt ad te: q̄ etſi reſilierūt à corde qa ſaxeū eſt, ſed nō ab oculis. Vtinā ꝑ feneſtrā ſaltē oculorū ꝑueniāt uſqꝫ ad cor, & uexatio det intellectū cæcitati. Cernere erat Saulū denuo ad manꝰ trahi, & duci ad Ananiā, ad ouem. ſ. lupū, ut refunderet p̄dā. Refudit, & recepit uiſum, ꝙ Malachias uſqꝫ adeo ouis eſſet, ut ſit miſertꝰ & lupo. Diligēter ex his aduerte lector cū quibꝰ habitatio Malachiæ quales principes, & quales pplī. Qūo nō & is frater fuit draconū, & ſociꝰ ſtruthionū? Et ideo dedit ei dñs uirtutē calcādi ſup ſerpētes & ſcorpiones, alligare reges eorū in cōpedibꝰ & nobiles eorū in manicis ferreis. Deinde audi qd ſequatur.

IS cui Benchorēſis monaſterij ceſſerat poſſeſsiones, ingratꝰ bñficio, ex tūc & deinceps inſolentiſsimē ſemp ſe hahuit aduerſus eum & ſuos, in oibꝰ infeſtꝰ, ei ubiqꝫ īſidiās detrahēſqꝫ actibus eius. At non impunè hoc. Erat illi unicus filiꝰ q imitator patris audēs aliquid & ipſe in Malachiā, eodē anno mortuus eſt. Mortuus autē ſic. ¶ Viſum eſt Malachiæ debere conſtrui in Benchor oratoriū lapideū, inſtar illorum quæ in alijs regionibus extructa cōſpexerat. Et cū cœpiſſet iacere fundamenta, indigenæ quidē mirati ſunt, ꝙ in terra

illa necdum

illa nec dū eiuſmodi ædificia inuenirent̃. Verū ille nequā (ſicut erat p̄ſumptuoſus & inſolens) non modo miratus eſt ſed indignatꝰ. Ex qua indignatione cōcepit dolorē, & peperit iniquitatē. & factꝰ ſuſurro in pplis, nūc ſecreto detrahere, nūc blaſphemare palā, notare leuitatē, nouitatem horrere, ſumptus exaggerare. Iſtiuſmodi uenenatis ſermonibus ſolicitans & inducens multos ad ꝓhibendū, ſequimini inqt, & qđ, nō niſi ꝑ nos, fieri debet, cōtra nos fieri nō ſinamus. Itaqꝫ cum pluribꝰ quibꝰ ſuadere ualuit deſcēdit ad locū, repertū cōuenit hoiem dei primꝰ ipſe dux uerbi, q erat principiū mali. O bone uir, qd tibi uiſum eſt noſtris hāc inducere regionibꝰ nouitatē? Scoti ſumꝰ, nō galli. Quænā leuitas hæc? Quid opus erat ope tā ſupfluo, tā ſupbo? Vñ tibi paupi & iopi ſumptꝰ ad pficiēdū? Quis perfectum uidebit? Quid iſtud præſumptionis, inchoare qđ nō queas, nō dico pficere, ſed nec uidere pfectū? Quā quā amētis magis eſt quā prudētis conari qđ modum excedit, uincit uires, ſuperat facultates. Ceſſa, ceſſa, deſine à ueſania hac. Alioquin, nos nō ſinimus, nō ſuſtinemꝰ. Hoc dixit ꝓdēs qd uellet, non qd poſſet cōſiderās. Nā de qbus p̄ſumebat & ſecū adduxerat, uiſo uiro mutati ſunt, & iam nō ibāt cū eo. Ad quē uir ſanctus tota libertate utens, miſer inqt, opus qđ inchoatū uides, & uides, ſine dubio pficiet̃ pfectū uidebūt multi. Tu uerò qa nō uis nō uidebis, & qđ nō uis, morieris: attēdito tibi ne in pctō tuo moriaris. Ita eſt, ille mortuus eſt, & opus cōpletū eſt, ſed ille non uidit, q, ut p̄fati ſumꝰ, anno eodē mortuꝰ eſt. ¶ Interim pater audito mox qd de filio uir ſctūs p̄dixiſſet, ſciens uerbū eius uiuū & efficax eſſe, interfeciti. nquit, filiū meū. Et inſtigāte diabolo, tāto furore exarſit in illū, ut corā duce & maioribꝰ Vlydiæ, falſitatis & mēdacij arguere nō ueret̃ret̃ hominē, q ueraciſsimus eſſet, ueritatis & diſcipulꝰ & amator, & cōuitiū intulit, ſimiā appellās. Et Malachias qdē doctꝰ nō reddere maledictū ꝓ maledicto, obmutuit, & nō apuit os ſuū dū cōſiſteret pctōr aduerſus eū. Sed non dñs oblitus ſermōis ſui quē dixerat, mihi uīdictā, & ego retribuā. Eadē die domū reuerſus hō luit linguæ effrenis temeritatem, ipſo ultore quo inſtigatore laxarat. Arreptū in ignē ꝓijcit dæmon, ſed mox manibꝰ aſsiſtētiū extractꝰ eſt, aduſtus tm̄ corpis parte, & mēte captus. Et dū inſaniret, uocatus Malachias uenit, reppertitqꝫ maledicū ſpumantia ora torquētē, horrēdis uocibꝰ & motibꝰ terrentē oīa, ac toto corpe agitatū uix poſſe teneri à pluribꝰ: & orās ꝓ inimico uir totiꝰ pfectionis exauditꝰ eſt, ſed ex parte. Nam illico qdē ſctō orāte ille apuit oculos, & ſenſum recepit. Relictꝰ ē aūt ei ſpūs dñi malꝰ q eū colaphizet, ut diſcat nō blaſphemare. Credimꝰ eum uiuere uſqꝫ adhuc, & uſqꝫ ad hæc tpa luere pctm̄ grāde qđ peccauit in ſanctū, certis tpibus tm̄ ferūt lunaticū eſſe. Porrò p̄dictæ poſſeſsiōes cū iā pro ſui imbecillitate & inutilitate eas tenere nō maluit, in pace ad locū, cuiꝰ extiterāt redierūt. Nec renuit Malachias, poſt multā demū uexationē, pacis obtētū. Sed iā ad opus ædificij qđ Malachias aggreſſus eſt, ſermo recurrat. ¶ Et quidē nō erat Malachiæ nō dico unde pficeret, ſed unde faceret, quicquam. Erat aūt cor eius fiduciam habēs in domino. Dñs uerò ꝓuidit ut etſi nō ſperāti ī pecuniæ theſauris, pecunia non deeſſet. Quis enim alius fecit ut theſaurus eò loci reponeret̃, repoſitꝰ nō reperiret̃ uſqꝫ ad tēpus & opꝰ Malachiæ? Inuenit dei famulꝰ in dei marſupio qđ defuit ſuo. Merito qdē. Quid eñi iuſtiꝰ quàm ut cui ꝓ deo non erat propriū, cū deo iniret cōſortium, & marſupium unū eſſet amborū? Fideli deniqꝫ hoī totꝰ mūdus diuitiarū eſt. Et quid eſt ille niſi quoddā marſupium dei? Deniqꝫ ait. Meꝰ eſt orbis terræ, & plenitudo eius. Inde eſt ꝙ Malachias reptos argēteos multos nō repoſuit, ſed expoſuit. Nā totū munus dei, in dei opꝰ iubet expēdi. Nō ſuas, non ſuorū cōſiderat neceſsitates, ſed iactat cogitatum ſuum in dño: ad quē utiqꝫ recurrendū nō dubitat, q̄ties neceſsitas poſtularit. ¶ Nec dubiū dei opꝰ eſſe, qđ deo reuelāte Malachias præuidit. Cōtulerat primū cū fratribus de opere illo, & multi præ inopia minꝰ libēter aſſentiebāt. Inde anxius dubiuſqꝫ quid ageret, cœpit inter orandū uehementer inquirere quænam foret uoluntas dei. Et die quadam de uia regrediēs, cùm iam loco appropiaret, ꝓſpexit eminus, & ecce oratorium apparuit magnum lapideum & pulchrum ualde. Et intuēs diligenter ſitum, formam, & compoſitionē, cum fiducia arripit opus, prius quidē indicata uiſione ſenioribꝰ fratribꝰ, paucis tamen. Sanè totū quod attente notauit de loco & modo & qualitate, tanta diligētia obſeruauit, ut peracto opere factum uiſo ſimilimū appareret, acſi & ſibi cum Moyſe dictū audierit. Vide ut omnia facias ſm exemplar quod tibi oſtenſum eſt in monte. ¶ Eodē uiſionis genere id quodqꝫ qđ in Sabballino ſitū eſt, antequam fieret præoſtenſum eſt illi, non modo oratorium ſed & monaſteriū totum. ¶ Tranſeunte illo per quādam ciuitatem, & multitudine magna cōcurrēte ad eum, caſu uidit iuuenem inter alios uidēdi ſe curioſum. Aſcenderat lapidē, & ſtans ſuper ſummos articulos, extento collo, oculis & animo intendens in eum quendam illi de nouo Zacheū exhibebat. Nec latuit Malachiam, ſancto quidem ſpiritu reuelante, uerè illū ueniſſe in ſpiritu & uirtute Zachei. Diſsimulauit tūc tamē, tacituſqꝫ pertrāſijt. Cæterum in hoſpitio nocte ipſa narrauit fratribus quomodo illū uidiſſet, & quid præuidiſſet de illo. Die autem tertia: en ille cum uiro quodam nobili domino ſuo: Qui aperiēs uotum & deſiderium iuuenis, rogabat ut à ſe commendatum recipere dignaretur, & habere decætero inter ſuos. Et Malachias agnoſcens eū, non eſt opus (inquit) ut quē iam deus commendauit, homo cōmendet: Appreciumqꝫ manu ſua tradidit abbati Congano noſtro, & ille fratribus. Ipſe uerò iuuenis (adhuc ni fallor uiuens) primus couuerſus laicus Surienſis monaſterij teſtimonium habet ab omnibus ꝙ ſanctè conuerſetur inter fratres ſm ordinem Ciſtercienſem. Et cognouerunt diſcipuli etiam ī hoc Malachiam prophetiæ ſpiritum habuiſſe. Non ſolum autem, ſed & in eo quod ſubiuncturi ſumus. ¶ Cū ſacramēta offerret & appropiaſſet ei diaconus facturus aliquid pro officio ſuo, intuitus eum ſacerdos ingemuit, ꝙ ſenſiſſet penes illū latere quod nō cōueniret. Peracto ſacrificio, ſecreto percunctatus de cōſcientia ſua cōfeſſus eſt & nō negauit, illuſum ſibi ꝑ ſomniū nocte ipſa. Cui iniungens pœnitentiā, nō debueras, inquit, hodie miniſtraſſe, ſed uerecundè te ſubtrahere ſacris, & deferre tantis tamqꝫ diuinis myſterijs, ut hac humilitate purgatus, dignius exinde miniſtrares. ¶ Item alia uice ſacrificante illo & orante hora ſacrificij, ea quidem ſanctitate & puritate cordis qua ſolitus erat, aſtante diacono uiſa eſt columba intrare per feneſtrā in claritate magna. Ea ſacerdos perfunditur totus ea ſubobſcurior Baſilica tota refulget. Columba uerò aliquandiu circunuolitans tandem reſidet ſuper crucem ante faciem ſacerdotis. Obſtupuit diaconus, & pauens tum pro luminis, tum pro uolucris nouitate, quod illa ſit rara auis in terra, cecidit ſuper faciem ſuam, & uix palpitās ſeſe erigere auſus eſt, uel quando officij ſui neceſsitas poſtulauit. Poſt miſſam ſeorſum conuentus à Malachia ſub periculo uitæ iubetur, nullatenꝰ prodere quod uidiſſet, quoad uiueret ipſe. ¶ Aliqñ cùm in Ardinacha eſſet, cum quodam coep̄o ſuo de nocte ſurgens cœpit memorias ſanctorum quæ in cimiterio ſancti Patricij multæ ſunt orando luſtrare. Et ecce unum de altaribꝰ ſubito ardere cōſpiciūt. Ambo enim uiderunt uiſionē hanc magnam, & ambo mirati ſunt. Et Malachias intelligens ſignum eſſe magni meriti illius uel illorū quorum ſub altari illo corpora requieſcerent, currens, & ſe medijs immergens flammis, expāſis brachijs ſacram amplexatus eſt aram. Quid ibi fecerit, Quidue ſenſerit, nemo qui ſciat, ſed ꝙ ampliꝰ ſolito cæleſti igne ſuccenſus ex illo igne exierit, fratrū qui cum eo tunc erāt reor neminem eſſe qui neſciat.

HAec dicta ſunt pauca quidē de pluribꝰ ſed multa pro tpe. Nō enim ſignorū tempora hæc. ſm illud, ſigna nō uidimus: iam non eſt propheta. Vnde ſatis apparet Malachias meus quantus

in meritis fuit,qui tã multus inſignis extitit:& in raritate
tanta.Quo enim antiquorũ gñe miraculorum Malachias
nõ claruit? Si bene aduertimꝰ pauca ipſa quæ dicta ſunt,
nõ ꝓphetia defuit illi,nõ reuelatio,nõ ultio impiorũ,non
grã ſanitatũ,nõ mutatio mentiũ,non deniꝗ mortuorum
ſuſcitatio.Per oĩa bñdictꝰ deꝰ,q ſic amauit & ornauit eũ,
q & magnificauit eũ in cõſpectu regũ,& dedit illi coronã
gloriæ.Amor probaẽ in meritis,ornatus in ſignis,magni
ficatio in ultiõe inimicorũ,glorificatio in præmiorum re•
tributione.Habes diligẽs lector in Malachia qd mireris,
habes & qd imiteris:nũc iam quid tibi ex his ſperandum
ſit,ſtudioſus attende.Nam finis horum,pretioſa mors eſt.

D Ercũctatꝰ aliqñ quoniã in loco ſi optio deẽ,ex•
tremũ malit agere diem (de hoc ſiquidẽ fratres
quærebãt inter ſe quẽ ſibi quiſꝗ deligeret) cũn
ctatur & nõ rñdet. Inſtãtibꝰ illis, ſi hinc migro
inquit,nuſquã libẽtius quàm unde unà cũ noſtro apoſto•
lo reſurgere poſsim.Dicebat aũt ſanctũ patritiũ. Si pere•
grinari oportet,& ita ꝓmittit deꝰ,Clarãuallẽ delegi.Req
ſitus item de tẽpore,diẽ rñdit ſolennẽ oĩm defunctorũ.Si
ſimplex uotũ putaẽ,impletũ eſt.Si ꝓphetia,ne iota ꝑteri•
tur.ſicut audiuimꝰ, ſic uidimus de loco pariter & de die.
Dicamꝰ breuiter quo ordine iſtud quáue occaſiõe proue
nerit.¶Aegre ſatis ferebat Hyberniam uſꝗ adhuc pallio
caruiſſe,utpote æmulator ſacrorũ,quorum ne uno q̃libet
gẽtẽ ſuã uellet oĩno fraudari.Et recordatus ſibi à papa In
nocẽtio fuiſſe ꝓmiſſum,inde magis triſtari, ꝙ dum adhuc
ille ſupfuit,nõ fuit miſſum pro eo. Et nactus occaſionem,
ꝙ papa Eugenius ſummam regiminis teneret, & eo tpis
uſꝗ in Frãciã appropiaſſe nũciareẽ,opportunitatẽ reqrẽ
di ſe inueniſſe gauiſus eſt. Præſumebat aũt de illo,utiꝗ ui
ro tali,& de tali aſſumpto profeſsiõe. Magis uerò ꝙ ſuæ
Claræuallis ſpecialis filiꝰ extitiſſet,nec timeret apd illũ ſe
ullã ſuſtinere difficultatẽ.Itaꝗ cõuocanẽ epĩ.cõciliũ cogi
tatur tractata triduo quæ tpi iminerãt,die quarto apitur
cõſiliũ de pallio reqrẽdo.Placet,ſed ſi ꝑ aliũ reqraẽ. Tamẽ
qa breuior uia,& ob hoc tolerabilior ꝑegrinatio uidereẽ,
nõ fuit qui eius obuiare ꝑſumeret cõſilio & uoluntati.Et
Malachias ſoluto cõcilio arripit iter. Proſequuntur eũ q
cõuenerãt fratres uſꝗ ad littus,non multi tñ, ipſo nimirũ
ꝓhibẽte.Ad quẽ unꝰ illorũ Catholicꝰ noĩe flebili uoce &
fletu,heu tu abis inqt,& in quãta penè quotidiana uexa
tione me deſeris nõ ignoras,nec fers opẽ miſertus mei.Si
ego dignꝰ q patiar,fratres qd peccauerũt, q uix diem no•
ctẽmue ullam à tã laborioſa cura & cuſtodia mei feriatã ha•
bere ſi nũtur? His uerbis & lachrymis filij (flebat eñ) pa•
terna uiſcera cõcuſſa ſunt, & amplexatꝰ eſt eũ blãdiẽdo,
impreſſoꝗ pectori eiꝰ ſigno crucis,certꝰ eſto,inqt,te eiuſ
modi nil paſſurũ donec redeã.Erat aũt epilepticus, & ca•
debat frequẽter:ita ut interdũ nõ ſemel,ſed ſæpiꝰ patereẽ
in die. Hoc iã ꝑ ſex annos morbo horrido laborabat,ſed
ad uerbũ Malachiæ, ꝑfectè cõualuit. Ab illa hora nil tale
perpeſſus eſt,nil tale ut cõfidimus deinceps ꝑpeſſurus, qa
Malachias deinceps rediturus nõ eſt. ¶In ipſo aſcẽſu na•
uis accedunt duo ex his q illi familiarius adhærebant, au
dentes & petentes aliqd ab eo.Quibus ille.Quid uultis?
Non dicimꝰ inquũt,niſi ſpõdeas te daturũ.Spõdet.Et illi.
Volumꝰ nobis certo ꝓmitti à tua dignatiõe, te in Hyber
niã incolumẽ reuerſurũ.Inſtare & cæteri oẽs. Tum ille pa
rũper deliberans,pœnitere primò ꝙ ſe alligaſſet,qua exi•
ret nõ inueniẽs.Anguſtiæ undiꝗ, dum nil occurreret al•
terutro tutũ periculo,uoti uidelicet aut promiſsi.Viſum
eſt tandẽ id potiꝰ eligẽdũ,qd in præſentiarũ plꝰ urgeret,
reliquũ ſupnæ cõmittẽdũ diſpoſitioni.Annuit triſtis qui
dẽ,ſed magis illos noluit contriſtare,& reſpondens eis ut
uolũt,aſcẽdit nauẽ. Et cum iam ferè mediũ iter æquoreũ
peregiſſent,ſubitò cõtrarius uentus nauem repellit,& re•
ducit in terrã Hyberniæ.Deſcendens de naui in ipſo por
tu in quadã ſua eccleſia pernoctauit.Et lætus gratias egit
diuinæ cõſilio prouidentiæ,quo factũ eſt ut iam fecerit ſa
tis pro ſua promiſsione. Mane uerò intrans nauem, ipſa
die proſpero curſu transfretauit,& uenit in Scotiam.Die
tertia ꝑuenit ad locum q uiride ſtagnũ dicitur,quem fece
rat præparari ut ibi ſtatueret abbatiam. Et relicto illic de
filijs ſuis fratribus noſtris monachorũ cõuentu & abbate
(nã ſecũ ad hoc ipſum eos adduxerat) uale dicens eis pro
fectꝰ eſt.Et cũ trãſiret,occurrit ei rex Dauid,à q̃ receptus
cũ gaudio & retentus per aliquot dies,multaꝗ operatus
placita deo,inchoatũ repetit iter.¶Et pertranſiens Scotiã
in ipſo introitũ Angliæ diuertit ad eccleſiam Giſisburnẽ
ſem,ubi habitant uiri religioſi canonicam ducentes uitã,
ab antiquo familiares ei pro ſua religioſitate & honeſta•
te.Ibi adducta eſt ad eum mulier patiẽs morbũ quem can
crum uulgo appellant,ipſo horrẽdum uiſu: & ſanauit eã.
Nam ubi aqua cui benedixit,aſperſa ſunt ulcerũ loca, do
lorem nõ ſenſit. Die uerò ſequenti uix ulcera apparebãt.
Abiens inde ad mare uenit,ſed negatur tranſitus. Cauſa
ni fallor fuit orta ſimultas quædã ĩter ſummũ pontificem
& regẽ Angliæ,ꝙ rex neſcio qd mali ſuſpicaretur de bono
illo hoĩe ſi trãſiret.Nam neꝗ alios epõs tranſire ſinebat.
Quod quidem impedimentum etſi fuit contrariũ Mala•
chiæ uoluntati,ſed nõ uoto. Dolebat differri à deſiderio
ſuo,neſciens magis per hoc impletum iri.Nam ſi inconti•
nenti tranſiſſet,oportebat tranſire etiam Clarãuallem,ut
ſummum pontificem ſequeretur.Iam enim abierat,& erat
Romæ,aut prope Romam.Nunc uerò intercedente dila•
tione factum eſt ut tardius transfretans, ad locum & ho•
ram ſanctiſsimi ſui obitus opportunè occurreret.

Q Vi à nobis ſuſceptus eſt tanquã uerus ab occi•
dente ueniẽs,uiſitans nos oriẽs ex alto.O quã•
tũ noſtræ Claræualli irradians ſol ille:claritatis
adauxit, quàm iucundus ad eius introitũ dies
feſtus illuxit nobis.Hæc dies quam fecit dñs, exultatũ &
lætatũ in ea.Quàm celer & ſaliẽs tremulus ac debilis mox
ipſe occurri.Quàm lætꝰ in oſcula rui,quàm lætis brachijs
miſſam cælitus mihi amplexatus ſum gratiam. Quàm ala•
cri uultu & animo mi pater introduxi te ĩ domum matris
meæ,& in cubiculum genetricis meæ. Quàm feſtiuos de•
inde tecum duxi dies,ſed paucos. Quid uerò ille uiciſsim
nobis? Nempe hilarem,nempe affabilem peregrinus no•
ſter omnibus ſe præbebat,omnibꝰ incredibiliter gratum.
Quàm bonum & quàm iucũdum agebat hoſpitem apud
eos quos nimirũ uidere uenerat à finibus terræ,non audi
turus Salomonem ſed exhibiturus.Deniꝗ audiuimus ſa
pientiam eius,tenuimus præſentiam eius & tenemus.Iam
quatuor aut quinꝗ dies huius noſtræ ſolẽnitatis defluxe
rant,cùm ecce die ſolẽni beati Lucæ euangeliſtæ miſſa in
conuentu ſua illa ſancta deuotione celebrata,febre corre•
ptus lecto decubuit,& nos cum illo omnes.Extrema gau•
dij noſtri mœror occupat, moderatior tñ, ꝙ leuior ĩterim
febris eſſe uideretur.Videres diſcurrere fratres,dandi aui
dos, uel accipiendi. Cui non dulce uidere illum? cui non
dulcius miniſtrare illi? Vtrunꝗ ſuaue, utrunꝗ ſalutare.
Et humanitatis erat præbere obſequiũ,& profectus cuiꝗ
ſui cùm gratiam reportaret. Aſsiſtere omnes, oẽs ſoliciti
erant circa frequens miniſteriũ, medicamẽta perquirere,
adhibere fomenta,urgere ſæpius ad guſtandum.Ad quos
ille,ſine cauſa ĩquit hæc,ſed charitate ueſtri facio quicqd
iniungitis.Sciebat enim imminere tempus ſuæ migratio
nis.Cumꝗ fratres qui cum eo uenerant, fidentius ĩſtarẽt
dicentes non oportere diffidere de uita, nec enim ſigna
mortis in eo aliqua apparerent: oportet inquit,hoc anno
Malachiã exire de corpore.Et infert:Ecce appropinquat
dies quem (ut optimè noſtis) optaui ſemp ipſum fore diẽ
reſolutionis meæ.Scio cui credidi, & certus ſum nõ frau•
dabor reliquo deſiderij mei,qui partẽ iam teneo.Qui me
ſua miſericordia perduxit ad locũ quẽ petij, terminũ quẽ
æquè uolui nõ negabit.Quod ad hoc corpuſculũ attinet,
hic reqes mea,quod ad aĩam,dñs ꝓuidebit,q ſaluos facit:
ſperantes in ſe.Nec parum ſpei repoſitum mihi in die illa
qua mortuis tanta à uiuis beneficia impendũtur.Nec lon
gè aberat dies ipſa cum talia loqueref.Interea iubet ſe ſa•
cro oleo

cro oleo ungi.Exeunte cõuentu fratrũ ut ſolẽniter fieret,
nõ ſuſtinuit ut ad ſe aſcẽderent,ipſe deſcẽdit ad eos.Iace•
bat ſiquidẽ in ſolario domo ſupiori.Vngitur, & ſumpto
uiatico fratrũ ſe orationibus,& fratres comendãs deo, ad
lectum reuertiẽ.Alto de ſolio deſcendebat pedibus ſuis,&
rurſum nihilominus ſuis pedibus aſcendebat, & dicebat
mortẽ eſſe in ianuis.Quis hũc hoĩem crederet moriturũ?
Solus ipſe & deus id ſcire poterãt.Non uultus pallidior,
nõ macilẽtior uidebaẽ,nõ rugata frõs,nõ reconditi ocu•
li,nõ nares extenuatæ,non cõtracta labia,non aduſti den
tes,non collũ exeſum & gracile,nõ curui humeri, non ca•
ro exinanita in corpe reliquo.Hæc erat gña corpis eiꝰ,&
hæc gl̃ia uultꝰ eius,q̃ nõ euacuaẽ ne in morte quidẽ.Talis
quo ad uixit,talis & mortuus apparebat uiuẽti ſimilior.

C Vcurrimus uſꝗ huc,ſed modo hæremꝰ: qa Ma
lachias curſum cõſummauit.Stat ille,& nos pa
riter ſtamus cum eo.Alioquin qs libenter cur•
rat ad mortẽ? Præſertim tuã pater ſancte qs re•
ferre poſsit,qs uelit audire? At tñ dileximꝰ nos in uita,in
morte non ſeparabimur.Fratres:nõ relinquamus in mor•
te,quẽ ĩ uita proſecuti ſumꝰ.Ab ulteriori ſcotia uſꝗ huc
cucurrit ille ad mortẽ,eamus & nos , & moriamur cũ eo.
Oportet oportet dicere quàm cernere neceſſe fuit. Adeſt
omnium ſanctorũ clara ubiꝗ celebritas, ſed iuxta ueterẽ
ſententiam,muſica in luctu importuna narratio eſt. Adſu•
mus,canimus uel inuiti.Flendo cantamus,& cãtando fle•
mus.Malachias etſi,non cantat,non plorat tamen. Quid
enim ploret,qui appropinquat ad gaudium? Nobis qui
relinquimur,relinquitur luctus,ſolus Malachias feſtũ fa•
cit.Quod enim non poteſt corpore,facit mente ſicut ſcri•
ptum eſt.Cogitatio hominis cõfitebiẽ tibi,& reliquiæ co
gitationis diem feſtũ agent tibi.Deficiẽte illi corporis in
ſtrumento,ſilente organo oris,officio uocis ceſſante reli•
quum eſt ut mentis iubilo ſolennizet.Quidni ſolennizet
ſanctis,q ſanctorũ duciẽ ad ſolẽnitatẽ? Exhibet illis quod
mox ſibi debebitur.Adhuc modicũ, & ipſe unus ex ipſis
eſt.Sub noctis crepuſculo cum iam utcunꝗ diei à nobis
expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat
nõ crepuſculo,ſed auroræ.An nõ illi aurora,cui nox præ•
ceſsit,dies autem appropinquauit? Itaꝗ febre inualeſcẽ•
te,cœpit ex intimis ardẽs per omne corpꝰ erũpere ſudor,
ut quodammodo pertranſiens per ignẽ & aquã,educereẽ
in refrigeriũ.Iam deſpatur de uita eius,iam quiſꝗ ſuũ iu•
diciũ reprehendit,iam nulli dubiũ Malachiæ ſententiam
præualere.Vocamur,adſumus,& ille oculos leuans in cir•
cũſtantes,deſiderio deſideraui,inqt hoc paſcha manduca•
re apud uos.Gratias ago ſupnæ pietati,nõ ſum fraudatus
à deſiderio meo.Vides hoĩem ſecurũ in morte,& necdum
mortuum,iam certũ de uita. Nec mirum.Vidẽs adeſſe no
ctẽ quam expectauerat,& in ipſa dieſcere ſibi quaſi de no•
cte triumphans,uidetur inſultare tenebris,& quodammo
do loqui.Iam non dicã,forſitan tenebræ cõculcabũt me:
quia hæc nox illuminatio mea in delicijs meis .Et blandè
nos cõſolans,habete inquit curam mei,ego ueſtri ſi licue•
rit nõ obliuiſcar.Licebit autẽ.Credidi in deũ,& oĩa poſsi
bilia credenti.Amaui deũ,amaui uos,& charitas nunquã
excidit.Et ſuſpiciẽs in cælũ,deus (inqt) ſerua eos in noĩe
tuo.Nõ ſolũ aũt eos ſed & oẽs,qui ꝑ uerbũ ac miniſteriũ
meum,tuo ſe mancipauere ſeruitio. Deinde imponẽs ma•
nꝰ ſingulis,& bñdicens oĩbus,pauſatum ire iubet,qa nõ•
dũ uenerat hora eius.Imus,redimus circa medium noctis.
nam ea hora lux lucere in tenebris nũciatur.Impletur do•
mus,adeſt cõgregatio tota,abbates quoꝗ multi qui con
uenerãt.Pſalmis & hymnis & canticis ſpũalibꝰ proſequi•
mur amicũ repatriantẽ.¶Anno ætatis ſuæ quinquageſi•
mo q̃rto,loco & tpe quo præelegit & ꝑdixit Malachias
epũs & legatus ſanctæ apoſtolicæ ſedis,uelit è manibus no
ſtris aſſumptꝰ ab angelis,fœliciter obdormiuit in dño.Et
uerè obdormiuit.Vultus placidus,placidi exitus indiciũ
fuit.Et quidẽ oĩm oculi fixi in eum,nemo tamẽ,qui quãdo
exiuit aduertere potuiſſet.Mortuus uiuere,& uiuẽs mor
tuus putabaẽ,adeò nil intercidit quod alterutrũ diſtermi
naret.Eadem uiuacitas uultus,ſerenitas eadẽ,qualis appa
rere ſolet in dormiẽte.Diceres mortẽ nil horũ tuliſſe,ma•
gis auxiſſe plurimũ.Non eſt mutatꝰ,ſed ipſe mutauit oẽs.
Mirũ in modũ luctus & gemitus oĩm ſubito cõquieſcit,
mutatur in gaudiũ mœror,planctũ cantus excludit.Effer•
tur,ferũtur in cælũ uoces,inferẽ oratorio abbatum hume
ris.Vicit fides,triũphat effectus,res in ſuũ deuenit ſtatũ,
cuncta geruntur ex ordine, cuncta ex ratione procedunt.

E T reuera quid ratiõis habet immoderatius plã
gere Malachiam, quaſi non ſit pretioſa mors
eius,quaſi non ſit magis ſomnus quàm mors,
quaſi nõ ſit mortis portus,& porta uitæ? Ma•
lachias amicus noſter dormit,& ego lugeam? Luctus iſte
uſu ſe nõ ratiõe tuetur.Si dñs dedit dilecto ſuo ſomnum,
& talem ſomnũ in quo hæreditas dñi,filij merces, fructus
uẽtris,quid horũ uidetur fletũ indicere? Ego ne fleã illũ
qui fletũ euaſit? Ille tripudiat,ille triũphat,ille introductꝰ
eſt in gaudiũ dñi ſui,& ego eũ plangã? Cupio mihi hæc,
nõ illi inuideo.¶Interim paranẽ exequiæ,offerẽ pro eo ſa•
crificiũ,conſummantur ex more omnia cum ſumma deuo•
tione.Stabat eminus puer cui emortuum pendebat à late
re brachiũ,magis illi impedimẽto quàm uſui.Quo cõper
to,innui ut accederet. Et apprehenſam aridã manũ appli
cui ad manũ epĩ,& uiuificauit eam.Nẽpe uiuebat in mor•
tuo gratia ſanitatũ,& manus eius fuit mortuæ manui qd
mortuo homini Heliſæus.Puer ille delõge uenerat,& ma
num quã pendẽtem attulerat,ſanam in patriã reportauit.
Iam oĩbꝰ rite peractis,in ipſo oratorio ſanctæ dei genitri•
cis Mariæ,ĩ quo ſibi bene cõplacuit, Malachias traditur
ſepulturæ,anno ab incarnatiõe dñi Millesimo cẽteſimo•
quadrageſimooctauo, quarto nonas nouembris . Tuum
eſt Ieſu bone depoſitũ,quod nobis creditũ eſt:tuꝰ theſau
rus reconditur penes nos.Seruamus illum reſignandũ in
tempore quo repoſcendum cenſeris,tantum ut abſꝗ con
tubernalibus ſuis non egrediatur,ſed quem habeamꝰ ho•
ſpitem,habeamus ducem,tecũ & cum ipſo pariter regna•
turi in ſecula ſeculorum. Amen.

¶Sermo ſancti bernardi abbatis in feſtiuitate ſancti Mala
chiæ:q legiẽ pro octo primis lectiõibꝰ eiuſdẽ feſtiuitatis.

L Iquet dilectiſsimi ꝙ dũ corpore retinemꝰ,per•
egrinamur à dño: ac ꝑ hoc luctũ magis quàm
gaudium miſerandũ nobis indicit exilium, &
cõſcientia delictorum.Quia tñ apoſtolico ore
gaudere cũ gaudentibus admonemur, in omnẽ nos ſuſci•
tari lætitiam tempus & cauſa requirit.Nam ſi uerè (quod
propheta ſenſit) exultãt iuſti in cõſpectu dei: exultat ſine
dubio Malachias qui in diebus ſuis placuit deo,& inuen
tus eſt iuſtus.In ſanctitate & iuſtitia corã ipſo miniſtrauit,
placuit miniſteriũ,placuit & miniſter. Quidni placuerit?
Poſuit ſine ſumptu euãgelium,repleuit euangelio patriã,
ſuorum maximè feralẽ edomuit barbariem Hybernorũ,
leui iugo Chriſti in gladio ſpiritus exteras ſubdidit na•
tiones,uſꝗ ad extrema terræ reſtituẽs hæreditatẽ ſuã illi.
O miniſteriũ fructuoſum,ô miniſtrum fidelem. Nunquid
nõ per ipſum filio eſt paterna adimpleta promiſsio? Nun•
quid nõ hunc olim intuebatur pater cum ad filium loque
retur,dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã,& poſſeſsionẽ tuã
terminos terræ? Quàm libens ſaluator recipiebat quod
emerat & emerat pretio ſanguinis ſui, ignominia crucis,
horrore paſsionis? Quàm libens de manibꝰ Malachiæ,ꝓ
eo ꝙ gratis miniſtraret. ¶Ergo in miniſtro quidẽ gratũ
erat munus gratuitum,in miniſterio autẽ placita conuer•
ſio peccatorũ.Grata inquã & placita in miniſtro ſimplici•
tas oculi,in miniſterio autẽ ſalus populi. Quãquã etſi mi•
niſterij quidem minor efficientia ſequeretur, nihilominus
tamẽ ad Malachiã & ad opera eius ille merito reſpexiſſet,
cui amica puritas,cui familiaris ſimplicitas,cuius iuſtitiæ
eſt de intẽtione penſare opus,& de oculi qualitate totius
æſtimare corpis ſtatũ.Nunc uerò magna opa dñi exquiſi
ta in omnes uolũtates & ſtudia Malachiæ,magna & mul•

ta & bona ualde, etſi pro bona caſtæ intentionis origine meliora. Quod opus pietatis præterijt Malachiam? Pauper ſibi, ſed diues pauperibus erat. Pater orphanorũ, maritus uiduarum, patronus extitit oppreſſorũ. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor uerecũdus. Pacis reformandæ inter diſcordãtes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æque pius ad cõpatiẽdũ, ad ſubueniendũ promptꝰ, ad corripiendũ liberꝰ? Nã & zelans erat, nec deerat ſciẽtia zeli ipſius moderatrix. ¶Et quidẽ infirmꝰ infirmis, ſed nihilominus potẽtibus potẽs, ſuperbis reſiſtebat, tyrannos uerberabat, regũ magiſter ac principum. Ipſe eſt qui regi orando uiſum & malignanti tulit, & humiliato reſtituit. Ipſe eſt qui pacis quam fecerat uiolatores ſpiritu erroris traditos fruſtratus eſt in malo quod facere cogitabant, ac denuo coegit ad pacem, confuſos quidem & ſtupefactos in eo quod ſibi cõtigerat. Ipſe enim eſt cui aduerſus alios pacti æque præuaricatores riuus officioſiſſime affuit, miro modo obiectu ſui euacuãs molimina impiorũ. Imbres nõ erant, non illuuies aquarũ, nõ cõcurſus nubiũ, non liquefactio niuiũ, cum ſubito factus eſt in fluuium magnũ qui riuulus erat, & riuus ibat & intumeſcebat inundãs & negans oĩno tranſitum uolentibus malignari. Quanta audiuimus & cognouimus ea de zelo uiri, & ultione inimicorum, cum tñ eſſet ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ oĩbus neceſſitatẽ patiẽtibus. Qui quaſi unus omnium parens, uiuebat oĩbus, quaſi gallina pullos ſuos ſic fouebat oẽs, & in uelamẽto alarum ſuarum ꝓtegebat. Non ſexus, nõ ætas, & nõ cõditio diſcernebatur aut perſona, deerat nemini, expanſo omnibꝰ gremio pietatis. ¶De quacunq; tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, niſi ꝙ in ſua patiens, in aliena compatiens erat, plerũq; & impatiens. Nonnunquã ſiquidẽ repletus zelo pro alijs in alios mouebatur, ut eripiens inopes, & reprimens fortes, conſuleret proinde oĩbus in ſalutẽ. Itaq; iraſcebatur, ſed ne iraſcendo peccaret, iuxta illud de pſalmo: Iraſcimini, & nolite peccare. Non ira illi, ſed ipſe animo dñabatur. Erat ſuimet potis. Sanè uictor ſui, ira ſuperari nõ poterat. Ira eius in manu eius. Vocata ueniebat, exiens non erumpens, nutu nõ impetu ferebatur. Non urebatur illa, ſed utebatur. Magna illi tam in hoc quàm in cunctis utriuſq; hoĩs ſui motibus regendis uel cohibendis cenſuræ diligẽtia, & circunſpectio multa. Non enim ita oĩbus intendebat ut ſe ſolum exponeret, ſolum curæ exciperet generali. Erat & ſui ſolicitus. Seipſum cuſtodiebat. Ita deniq; totus ſuus, & totꝰ oĩm erat, ut nec charitas à cuſtodia ſui, nec proprietas ab utilitate cõi eum impedire uel retardare in aliquo uideretur. Si uideres hoĩem medijs immerſum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natũ, non ſibi. Si uideres hoĩem ſolũ & ſecũ habitantẽ, putares ſoli uiuere deo & ſibi. ¶Sine turbatione uerſabatur in turbis, ſine ocio tempus quod ocio dederat trãſigebat. Quomodo ocioſus, quando exercebatur in iuſtificationibus dñi? Nam etſi habebat tẽpus liberum à neceſſitatibus plebiũ, non tamen à ſanctis meditationibus feriatũ, non orandi ſtudio, non ipſo ocio contemplandi. Sermo illi in tẽpore ocij aut ſerius aut nullius. Aſpectus eius, aut officioſus, aut demiſſus, & cohibitꝰ intra ſe. Nempe (quod non mediocri laudi inter ſapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nuſquã auolãs niſi cũ uirtuti paruiſſet. Riſus aut indicans charitatis aut prouocans, rarus tñ & ipſe. Equidẽ interdum eductus, excuſſus nunquã: qui ita nuntiaret cordis lætitiã ut ori gratiã non minueret, ſed augeret. Tam modeſtus ut leuitatis nõ poſſet eſſe ſuſpectus, tantillus tñ ut hilarẽ multũ ab omni triſtitiæ neuo uel nubilo uendicare ſufficeret. O munus ꝑfectum, ô holocauſtum pingue, ô obſequium gratũ mẽte & manu. ¶Quàm bonus odor deo in oratioĩbꝰ ocioſi, quàm bonus hoĩbꝰ in ſudoribꝰ occupati. Pro huiuſmodi ergo dilectus à deo & hoĩbꝰ nõ immerito hodie Malachias in cõſortio angelorũ recipitur: readeptus quod noĩe dicebatur. Et quidẽ ante angelus erat, nõ minꝰ puritate quàm noĩe: ſed nunc felicius glorioſi in eo interpretatio noĩs adimpletur, quando pari cum angelis gloria & felicitate lætatur. Congratulemur itaq; fratres cõgratulemur ut dignũ eſt patri noſtro, quia & piũ eſt defunctum plangere Malachiam, & pium magis Malachiæ congaudere uiuenti. Nunqd non uiuit? Et beate. Nimirũ uiſus eſt oculis inſipientiũ mori: ille aũt eſt in pace. Deniq; iam conciuis ſanctorum & domeſticus dei, pſallit pariter & agit gratias dicens: Tranſiuimus per ignem & aquã, & induxiſti nos in refrigerium. Tranſiuit planè uiriliter, & feliciter pertrãſiuit. Verus hebræus paſcha celebrauit in ſpiritu, & nobis tranſiens loquebatur. Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare apud uos. Tranſiuit per ignem & aquam, quẽ nec triſtia frãgere, nec detinere mollia potuerunt. Lætemur ꝙ angelus noſter aſcẽdit ad ciues ſuos pro filijs captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorũ, uota illis intimans miſerorum. Lætemur inquam & exultemus quia cæleſtis illa curia ex nobis habet cui ſit cura noſtri, qui ſuis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit. Sanctus pontifex qui in ſpiritu humilitatis hoſtias pacificas cælis frequenter inuexerat, hodie per ſemetipſum introiuit ad altare dei, ipſe hoſtia & ſacerdos. Migrante ſacerdote ſacrificij ritus in melius mutatus eſt, fons lachrymarum ſiccatus eſt, holocauſtum omne conditur in lætitia & exultatione. ¶Benedictus dñs deus Malachiæ qui tãti pontificis miniſterio uiſitauit plebem ſuam, & nunc aſſumpto eo in ſanctam ciuitatem tantæ recordatione ſuauitatis noſtram nõ deſinit conſolari captiuitatẽ. Exultet in dño ſpiritus Malachiæ, ꝙ leuatus pondere corporeæ molis, nulla iam feculenta uel terrena materia prægrauatur quominus tota alacritate ac uiuacitate corpoream omnem & incorpoream tranſiens creaturam pergat totus in deum, & adhærens illi unus ſit cũ eo ſpiritus in æternũ. Domũ iſtam decet ſanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria ſanctitatis. Sancte Malachia ſerua eam in ſanctitate & iuſtitia, miſertus noſtri qui inter tot & tantas miſerias memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructamus. Magna eſt ſuper te diuinæ diſpenſatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in ſuis, qui magna fecit per te, ſaluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducens te in gloriam ſuã. Feſtiuitas tua quæ merito tuis uirtutibus uotiua impẽditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibꝰ ſalutaris. Gloria ſanctitatis tuæ quæ à nobis frequentatur, continuatur ab angelis, ſic erit nobis digne iucunda, ſi fuerit & fructuoſa. Liceat nobis aliquas te migrante retinere reliquias de fructibꝰ ſpiritus quibꝰ onuſtus aſcendis, qui in tuo hodie tam delicioſo cõuiuio congregamur. ¶Eſto nobis quæſumus Malachia ſancte alter Moyſes, uel alter Helias, impartiens & tu de tuo ſpiritu nobis, ipſorum ſiquidem in ſpiritu & uirtute ueniſti. Vita tua lex uitæ & diſciplinæ, mors tua mortis portus & porta uitæ: memoria tua dulcedo ſuauitatis & gratiæ: præſentia tua corona gloriæ, in manu domini dei tui. O oliua fructifera in domo dei, ô oleum lætitiæ ungens & lucens, fouẽs beneficijs, choruſcãs miraculis, fac nos eiꝰ qua frueris lucis ſuauitatiſq; participes. O odoriferum lilium in æternum ante dominum germinans & florens, & ſpargẽs ubiq; uiuificum ſuauitatis odorem, cuiꝰ apud nos memoria in benedictiõe eſt apud ſuperos, præſentia in honore, da canentibus te, tantæ plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucẽs, ſignorum radijs & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem, fuga de cordibus noſtris uirtutũ ſplendoribus tenebras uitiorum. O ſtella matutina eò cæteris clarior quò dei uicinior, ſimilior ſoli, dignare præire nobis, ut & nos in lumine ambulemus quaſi filij lucis, & non filij tenebrarum. O aurora dieſcens ſuper terram, ſed ſuperiores cæli plagas lux meridiana perluſtrans, recipe nos in conſortio luminis quo illuminatus & late foris luces, & intꝰ ſuauiter ardes: præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto: qui cũ patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

BREVIS EXCERPTIO
de uita & miraculis beati Bernardi, primi abbatis Clareuallis.

Gaude clauſtralis concio, in ſancti uiri brauio:
Quem ſublimauit hodie, Chriſtus in throno gloriæ.
¶Bernardus clarus genere, clarior duce ſydere.
Iam nunc gaudet clariſſimus, ſoli coniunctus proximus.
¶Hic uerus dei catulus, ſolicitus & ſedulus.
Domum eius cuſtodiens, ab ea fel eijciens.
¶Latratu fugans impios, fidei aduerſarios.
Lingua languores auferens, domum ſalutis conferens.
¶Huic puero Chriſtus natus, in ſomnis eſt præſentatus
Quaſi naſcens ex utero riſit colludens puero.
¶Mente clarum & facie, donis ornatum gratiæ.
Trahebant hunc ad uitia, mundus caro dæmonia.
¶Hunc introducens domina, cameræ ſuæ limina
Nec promiſſis nec munere potuit ſecum flectere.
¶Porrò mulier alia, nudæ carnis præſentia
Nocte ſoli ſe obtulit, ſed pudorem non abſtulit.
¶Vnius noctis ſpacio, uenit altera tertio.
Quã ſentiens quid exigit, latrones clamans abigit.
¶Tangens germani latera, futura palmat uulnera
Dicens hic ferrum præuium, deo pandet cor peruium.
¶Voce uitæq; ſpeculo, fugam docet à ſeculo
Viuens ſcribens & prædicans, uiam ſalutis indicans.
¶Quendam in cœtu præſulum, hortans fugere ſeculum
Imber abegit cæteros, hos tantum ſeruans liberos.
¶Annona famis ſpacio, uſui raro proprio.
Diſtributa pauperibus, ſuffecit his & fratribus.
¶Hæc eſt farina hydriæ, in ſarepta ſidoniæ
Heliam ſic reficiens, & in ſe non deficiens.
¶Dum orat pro decedente, imparato, mox repente
Redijt ad ſe moriens, agenda quæq; faciens.
¶Sacram offerens hoſtiam, fugauit epilentiam
Die cadenti ſepties, datur à morbo requies.
¶Chartam in imbris medio, ſuo ſcriptam imperio
Tam ſchedulam quàm literam, ſeruat ab imbre liberam.
¶Sumens ſacratam hoſtiam, præter obedientiam
Nequiuit hanc traducere, niſi confeſſo ſcelere.
¶Muſcarum turbam nimiam, perturbantem eccleſiam
Ab eccleſia depulit, dum maledictum intulit.
¶Puer inceſſanter plorans, pro quo fuit ſanctus orans
A lugubri piaculo, ſanatur eius oſculo.
¶Pater offert natum ſuum, claudum tumore genuum
Cui ſignum crucis indidit, & patri ſanum reddidit.
¶Tactu mariæ uirginis, cum ſanctis ſecum geminis
Morbus ſancti depellitur, quo moriens inſpicitur.
¶Lites principum patriæ, ſed & cauſas eccleſiæ
Sedauit, tactus longius, & agens efficacius.
¶Nobilibus ac ciuibus, inter ſe diſſidentibus
Fit pacis reformatio, diſcreti ſancti ſtudio.
¶Per ſpiritum prophætiæ, hauſtum ex dono gratiæ
Cognouit quid acciderat, his quos longius miſerat.
¶Horum caſus & opera, tam aduerſa quàm proſpera
Tanquã cõſors itineris, dixit fratribus cæteris.
¶Surdus carens eloquio, mutus plenus dæmonio
Sancti probauit merita, plena ſalute reddita.
¶Cuidam durorum uiſcerum, impetrauit cor tenerum
Deuotionis gratiam, & lachrymarum copiam.
¶Fugit honorem ſeculi, cleri decus & populi
Sedem metropolitani, remis & mediolani.
¶Eccleſiæ lingonẽ, necnon & cathalaunenſis
Fieri præſul reſpuit, ſed paupertatem maluit.
¶Petrus leonis mercede, truſus in romana ſede
Deiectus eſt à ſolio, ac ceſſit innocẽtio.
¶Vrbs mediolanẽſium, redit ad matris gremium
Subdens ſe donis gratiæ, ſanctæ matri eccleſiæ.
¶Morborum genus uarium, ac uarietas febrium
Curantur medicamine, eius in dei nomine.
¶Infans lucis impatiens, pedibuſq; non gradiens
Oculis lucem patitur, & gradiens reuertitur.
¶Fit dæmonum eiectio, & claudorum erectio.
¶Viſuſq; cæcis redditur, ac mutorum os loquitur.
¶Sic infra fines alpium, languorem curans uarium
Repulit præter alia, plus quàm ſeptem dæmonia.
¶Dominam dæmon incubus, ſumptis milibus artibus
Sex annis uiro neſcio, fœdauit adulterio
¶Quem ſanctus uoce præſulum, cleriq; uocans populum
Cum cæreorum lumine, fugat in dei nomine.
¶Sic effulgens miraculis, carnis feritur ſtimulis
Qui dei ſeruant hominem, ne colligat rubiginem.
¶Donum quod tantis contulit, ipſum mente non extulit
Dante regenti ſydera, tam doctrinam quàm proſpera.
¶Doctores in eccleſia, præcellentes ſcientia
Aduerſarios fidei, confudit athleta dei.
¶Horum errores abdicans, ueramq; fidem prædicans
Concilians ſchiſmaticos, ac muniens catholicos.
¶Fit panum benedictio, fidei confirmatio
Fugans morbos fidelium, ex eiſdem edentium.
¶Clericum paralyticum, regularem canonicum
Viſitans morbum repulit, & ſanitatem contulit.
¶Quod uſui ſibi fuit, poſt ipſum multis profuit
Languores ſanans plurium, dans in multis remedium.
¶Quidam ſecum delegatus, cardinalis & legatus
Hunc ſecum fecit edere, amoris miri fœdere.
¶Diſcum in quo ſanctus edit, ſeruandum ſeorſum dedit
Febre graui poſt hæc ſtratus, utens diſco fit ſanatus.
¶In templariorum domo, ad mortem infirmus homo
Sancti tunicam patroni, ſibi fecit ſuperponi.
¶Cui mox ſalus eſt reddita, & ab ipſo uox audita
Non mortuus reputatur, cuius uita ſancto datur.
¶Bellãuallem frequẽtabat, homo quem dæmõ uexabat
Vt fratrum patrocinio, priuaretur dæmonio.
¶Abbas ſtolam ſeruauerat: qua ſanctus uſus fuerat
Hac dæmonem ſic adijt, ꝙ ualde clamans exijt.
¶Hunc dei reuelatio adornauit præſagio
Quod futurorum plurium, fecit ipſum prænuncium.
¶Comitemq; campaniæ, diſcordem regi franciæ
Pacandum abſq; dubio ſub quinti menſis ſpacio.
¶Regi francorum prætulit, quia præſules expulit
Puniendum cum gemitu, primogeniti obitu.
¶Regum, præſulum, comitum, ducum, baronum, militũ,
Ciuiumq; litigia, pacauit cum induſtria.
¶Precibus patris humilis, concepit uxor ſterilis
Illuſtris regis franciæ, ſed & quàm plures aliæ.
¶Anglorum quoq; regina, in partu morti uicina
Mox ut ſancti memor fuit, peperit & conualuit.
¶Plures multis pœnis preſſæ, tẽpus partus ſupergreſſæ
Conualuerunt proſperæ, & pepererunt liberæ.
¶Pro beato Malachia, celebrans in eccleſia
Commendans eius obitum, monſtrauit eſſe tranſitum.
¶Nam collectam defunctorum, in collectam confeſſorum
Mutauit in officio, ſancti uiri deuotio.
¶Idem fecit in uirduno, celebrans pro uiro uno
Alberone epiſcopo, illo quieſcente loco.
¶Multos mundo cõmorantes, & ordinẽ blaſphemantes
Prædixit in ſe conteri, & in ordinem inſeri.
¶Morbis duris languentibus, & ferè morientibus
Dum preces pro his obtulit, mortem inſtantem diſtulit.
¶Perſonis quoq; pluribus, grauiter infirmantibus
Diem prædixit obitus, ſicut probauit exitus.
¶Sit laus ſummæ trinitati, deitatis unitati
Patri cum unigenito & ſpiritu paracleto.
Amen.

Vallem hic abſinthialem, uallem fecit nardualem
Vallem tetram & amarã, dulcem fecit atq; claram.

¶Finis.

40

TABELLA PARticularis ſingulorum ſermonum huius uoluminis. Imprimis de aduentu domini, quorum primus incipit,

Hodie fratres. Sermo.j. fo.1.
Audiuimus ſuadentem.ſermo.ij. fo.1.
In aduentu domini,ſermo.iij. fo.2.
Dignum eſt fratres,ſermo.iiij. fo.3.
Diximus nuper,ſermo,v. fo.3.
Volo uos fratres.ſermo,vj. fo.3.
Si deuotè,ſermo,vij. fo.4.
¶Feria quarta quatuor temporum ſuper euangelium Miſſus eſt.
Miſſus eſt.Homilia.j. fo.4.
Nouum quidem canticum.Homilia.ij. fo.5.
Libenter ubi mihi,Homilia.iij. fo.6.
Non eſt dubium.Homilia.iiij. fo.8.
¶In uigilia natiuitatis domini,
Sonuit uox.ſermo,j. fo.9.
O iuda & hieruſalem.ſemo,ij, fo.10.
Hodie ſcietis.ſermo.iij, fo.10.
Hodiernum quidem ſermonem.ſermo.iiij, fo.11.
Sanctificamini hodie.ſermo.v. fo.12.
Auditum audiuimus,ſermo.vj. fo.13.
¶In die natiuitatis domini,
Grandis quidem ſermo,ſermo.j. fo.14.
Magna opera domini,ſermo,ij. fo.14.
Duo quædam rerum genera,ſermo.iij. fo.15.
Agnoſcite,ſermo,iiij. fo.15.
Benedictus deus.ſermo.v. fo.16,
¶De feſtis ſanctorum Stephani Ioannis,& Innocentum,
Benedictus qui uenit.ſermo. fo.16.
¶In circumciſione domini.
Poſtquam conſummati ſunt.ſermo,j. fo.16.
Poſtquam conſummati ſunt &c. Ab initio.ſermo.ij.fo.17.
In circunciſione domini.ſermo.iij. fo.17.
¶In epyphania domini.
Apparuit benignitas.ſermo.j. fo.18.
Tres apparitiones,ſermo,ij. fo.19.
Neceſſarium nobis uidetur.ſermo.iij. fo.19.
Populo duræ ceruicis.ſermo.iiij, fo.20.
¶Dominica prima poſt epyphaniam,
In lectione ſancti euangelij.ſermo,j. fo.20.
In operibus domini.ſermo.ij. fo.20.
¶In conuerſione ſancti pauli.
Merito quidem.ſermo.j. fo.21.
Conuerſus eſt hodie paulus.ſermo.ij. fo.22.
¶In feſto purificationis beatæ Mariæ.
Hodie templi dominum.ſermo.j. fo.22.
Gratias redemptori.ſermo,ij. fo.22.
Purificationem beatæ Mariæ.ſermo.iij. fo.22.
¶In ſeptuageſima.
Magna mihi conſolatio.ſermo.j. fo.23.
Immiſit dominus.ſermo.ij. fo.23.
¶De quadrageſima.
Hodie dilectiſsimi.ſermo.j. fo.23.
Conuertimini ad me.ſermo.ij. fo.24.
Rogo uos.ſermo.iij. fo.24.
Quia ieiunij.ſermo.iiij fo.25.
Charitas quæ pro nobis.ſermo.v. fo.25.
¶De oratione dominicali in quadrageſima.
Fiat uoluntas tua.ſermo.vj. fo.25.
Obſecro uos,ſermo.vij. fo.26.
¶De ſancto Benedicto.
Conuenientibus uobis in unum.ſermo. fo.26.
¶In annunciatione beatæ Mariæ,
Vt inhabitet.ſermo.j. fo.27.
Conſiderare eſt fratres.ſermo.ij. fo.28.
Quàm diues es,ſermo.iij. fo.29.
¶Dominica in ramiſpalmarum,
Non ſine cauſa,ſermo.j. fo.30.
Neceſſe eſt,ſermo.ij. fo.30.
Cum uniuerſa.ſermo,iij. fo.30.
¶Feria quarta hebdomadæ pœnoſæ de paſsione domini.
Vigilate animo,ſermo. fo.31.
¶In cœna domini,
Hi ſunt dies.ſermo. fo.32.
¶De reſurrectione domini.
Vicit leo,ſermo.j. fo.33.
Accepimus ab apoſtolo.ſermo.ij. fo.34.
Sicut in corporum medicina,ſermo.iij. fo.35.
¶Dominica prima poſt paſcha.
Omne quod natum eſt.ſermo.j. fo.35.
Ex epiſtola beati Ioannis.ſermo.ij, fo.36.
¶In rogationibus,
¶Quis ueſtrum.ſermo. fo.36.
¶De aſcenſione domini.
Recumbentibus duodecim.ſermo.j. fo.37.
Solennitas iſta.ſermo.ij, fo.37.
Hodie cælorum dominus,ſermo.iij. fo.37.
Si natiuitatis.ſermo.iiij. fo.38.
Hodie ſedenti in throno.ſermo.5. fo.39.
¶In feſto penthecoſtes.
Celebremus dilectiſsimi.ſermo.j. fo.40.
Hodie dilectiſsimi,ſermo,ij. fo.41.
Quàm libenter,ſermo.iij. fo.41.
¶In natiuitate ſancti Ioannis baptiſtæ,
Sit procul ab his,ſermo.j. fo.42.
¶In uigilia apoſtorum Petri & Pauli,
In ſanctorum uigilijs.ſermo.j. fo.43.
¶In die apoſtolorum Petri & Pauli.
Glorioſa nobis,ſermo,j, fo.43.
Sancti iſti,ſermo,ij, fo.44.
Merito fratres.ſermo.iij, fo.44.
¶De Dauid & Golia.
Audiuimus ex libro regum,ſermo. fo.45.
¶De euangelio ſeptem panum.
Miſereor ſuper turbam.ſermo.j. fo.45.
Miſericordias domini.ſermo.ij. fo.46.
Scitis quid fecerim.ſermo.iij. fo.46.
¶In natali ſancti uictoris.
Victoris uita.ſermo.j. fo.46.
Gaudete in domino.ſermo.ij. fo.47.
¶In aſſumptione beatæ Mariæ.
Virgo hodie glorioſa.ſermo.j. fo.47.
Intrauit Ieſus &c.Opportune.ſermo.ij. fo.48.
Intrauit Ieſus &c.Quid eſt.ſermo.iij. fo.48.
Tempus loquendi.ſermo.iiij. fo.49.
Intrauit Ieſus.Quod dominus.ſermo.v. fo.50.
Aue gratia plena.ſermo.vj. fo.51.
Aue Maria gratia plena.ſermo.vij. fo.51.
Item de ſancta Maria generalis.
Signum magnum.ſermo. fo.51.
¶In natiuitate beatæ Mariæ.
Fœcundæ uirginis.ſermo. fo.51.
¶In feſtiuitate ſancti Michaelis.
Angelorum hodie.ſermo.j. fo.54.
Audiſtis fratres.ſermo.ij. fo.54.
¶In ſolennitate omnium ſanctorum,
Feſtiuitas ſanctorum omnium.ſermo.j. fo.55.
Quia ſanctorum omnium.ſermo.ij. fo.56.
Aduertiſtis ni failor.ſermo.iij. fo.57.
Cum de altari.ſermo.iiij. fo.58.
Feſtina nobis.ſermo.v. fo.58.
¶De ſancto malachia epiſcopo.
De cælo nobis hodie.ſermo.j. fo.59.
Religioſis fratribus.ſermo.ij.

¶De uerbis

41

¶De uerbis Eſaiæ. Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium.
Vidi dominum.ſermo.j. fo.60.
Plena erat.ſermo.ij. fo.60.
Non nobis arbitror.ſermo.iij. fo.61.
Cùm dixiſſet propheta.ſermo.iiij. fo.61.
Commendant nobis ſacræ literæ.ſermo.v. fo.61.
¶De ſancto martino.
Puto ſermonem.ſermo. fo.63.
¶De ſancto clemente.
Pretioſa in conſpectu domini.ſermo. fo.64.
¶In uigilia ſancti andreæ.
Sanctorum feſta.ſermo. fo.65.
¶In die apoſtoli andreæ.
Celebrantes hodie.ſermo.j. fo.65.
Beati andreæ.ſermo.ij. fo.66.
¶In obitu humberti monachi.
Humbertus famulus.ſermo. fo.67.
¶In dedicatione eccleſiæ.
Feſtiuitas hodierna.ſermo.j. fo.67.
Olim rex glorioſus.ſermo.ij. fo.68.
Domus hæc.ſermo.iij. fo.68.
Votiuis laudibus.ſermo.iiij. fo.68.
Etiam hodie.ſermo.v. fo.69.
Domeſtica nobis.ſermo.vj. fo.70.
Tituli ſermonum in pſalmum Qui habitat.
Conſidero laborem. Præfatio in explanationē pſalmi Qui habitat. fo.70.
Qui habitat.ſermo.j. fo.70.
Qui habitat.ſermo.ij. fo.70.
Deus meus.ſermo.iij. fo.71.
Scapulis ſuis.ſermo.iiij. fo.71.
Scuto circundabit.ſermo.v. fo.72.
Solet in diuinis.ſermo.vj. fo.72.
In ſpe uiuimus.ſermo.vij. fo.72.
Breuis quidem.ſermo.viij. fo.74.
Etiam fratres hodie.ſermo.ix. fo.75.
Nec noſtra eſt.ſermo.x. fo.76.
Scriptum eſt.ſermo.xj. fo.76.
Si meminiſtis.ſermo.xij. fo.77.
Poſſumus hunc uerſum.ſermo.xiij. fo.78.
Agamus gratias fratres.ſermo.xiiij. fo.79.
Venite ad me.ſermo.xv. fo.79.
Clamauit ad me.ſermo.xvj. fo.80.
Bene nobiſcum.ſermo.xvij. fo.80.
¶Tituli ſermonum de diuerſis.
De nimia quadam fallacia pñtis uitæ,uera oīno. fo.81.
De obedientia,patientia,& ſcientia. Obſecro. fo.82.
De cantico ezechiæ. Ego dixi. Viri. fo.82.
De triplici cohærentia uinculorum,clauorum,& glutinorum. Non hic ſtamus. fo.83.
De uerbis abacuck prophetæ. Super cuſtodiam meam ſtabo. Legimus. fo.84.
De cute,carne,& oſsibus animæ. Beatus dauid. fo.84.
De uerbis apoſtoli. Qui gloriatur. Qui gloriatur. fo.84.
De diuerſis affectionibus animæ, & diuerſis nominibus ſecundum eas. Quod diuerſis. fo.85.
De uerbis pſalmi Audiā quid loquaꝛ inuiſibilia. fo.85.
De uita & quinq; ſenſibus animæ,magna eſt. fo.86.
De duplici baptiſmo. Scitis fratres. fo.86.
De primordijs medijs & nouiſsimis noſtris. Fili memorare. fo.86.
De triplici miſericordia & quatuor miſerationibus. Miſerere mei. fo.87.
De ſeptem donis ſpiritusſancti contra ſeptem uitia. Sapientia uincit. fo.87.
De eo quod ſcriptum eſt. Beatus qui inuenit ſapientiam. Quid in hoc mundo. fo.87.
De triplici genere bonorum & uigilantia ſuper cogitationibus. Et propenſius.
De triplici cuſtodia,manus linguæ & cordis. Omnes nobis. fo.88.
De uerbis apoſtoli. Non eſt regnū dei eſca & potus. Non eſt regnum. fo.9.
De eiſdem uerbis apoſtoli. Solet apoſtolus. fo.89.
De uerbis dñi. Omnis qui ſe exaltat,humiliabiꝛ. Omnis qui ſe. fo.90.
De uerbis libri ſapientiæ. Iuſtū deduxit dominus per Iuſtum deduxit. fo.90.
De quadruplici debito. In uia eſtis. fo.90.
De ſeptem ſpiritibus. Magiſter gentium. fo.91.
De multiplici utilitate uerbi dei. Tenetis credo. fo.92.
De quatuor modis orandi. Quatuor mihi.
Quomodo uoluntas noſtra diuinæ uoluntati tripliciter ſubijci debeat. Audiſtis nunc. fo.92.
Cōtra peſsimū uitiū īgratitudinis. Magna eſt ſup. fo.93.
De eo quod in Iob legitur in ſex tribulationibus liberabit te. Dignum ualde. fo.93.
De diligendo deo. Nolite diligere. fo.94.
De ligno,fœno,& ſtipula. Nuſquam eſt ſecuritas. fo.94.
De triplici genere cogitationum. Admonet nos. fo.95.
De triplici iudicio: uidelicet proprio,humano,& diuino. Sic nos exiſtimet. fo.95.
Parabola de filio regis. Rex diues. fo.95.
Alia parabola de Ieruſalem & Babylone. Inter Ieruſalem. fo.121.
De tribus ordinibꝰ eccleſiæ ad patres in capitulo factus. Hoc mare. fo.96.
¶Sermones exhortatorij ad fratres.
De eo quod nuperrimè.ſermo.j. fo.96.
Hæc eſt generatio.ſermo.ij. fo.97.
Pauperes quidem uidemur.ſermo.iij. fo.97.
Labor iſte fratres.ſermo.iiij. fo.97.
¶Exhortatio ad milites templi cōplectens .xiij. capitula.
Nouum militiæ genus. fo.98.
¶Sermo exhortatorius ad clericos.xxxj.continens capitula.
Ad audiendum. fo.101.
¶Sermo de uerbis pſalmi uiceſimitertij.
Quis aſcendet. fo.104.
¶Sermo de uerbis origenis.
Nocere poſſunt. fo.105.
¶Eiuſdem Bernardi parui ſermſiſes,numero lxvj.quorum primus incipit.
Beata illa & ſempiterna. fo.106.
¶De donis ſpiritusſancti ſermo cōtinēs ſeptē capitula quorum primum incipit.
Prima gratia. fo.115.
¶Deinde plures morales & utiles ſentētiæ eiuſdem Bernardi,numero.ccxiij. quarum prima incipit.
Factus eſt in pace. fo.116.
¶Inſuper eiuſdem Bernardi ſermōes ſuper cantica canticorum tituli,quorum habentur in magna tabula ubi ſuperponuntur paragraphi: primus quorum incipit.
Vobis fratres. fo.22.
¶Poſtmodum epiſtolæ eiꝰ: numero. cccl. quarū prima incipit.
Satis & pluſquam ſatis. fo.187.
Cum alijs operibus & tractatulis ſuperius in primo huiꝰ uoluminis folio numeratis.
¶Conſequenter quidam ſermones ideo Bernardo à nonnullis attributi ꝙ inter ſuos in germanorum exēplaribus reperti ſunt.
¶Deinde in uoluminis calce ſermones dñi Gilberti ſuper cantica canticorum.

¶Finis.

DESCRIPTIO POSITIOnis ſeu ſituationis monaſterij Claræuallis.

SI SITVM CLARAEuallis noſſe deſideras, hæc tibi ſcripta ſint pro ſpeculo. Duo montes nō longè ab abbatia habent initium, qui primò anguſtæ uallis interiectione diſtincti, quo magis ad abbatiā appropiant, maiori hiatu fauces dilatant, quorum alter alterum abbatiæ latus dimidium, alter totum occupat. Alter fœcundus uinearum, alter frugum fertilis, iucundum uiſui, & uſui commodum miniſterium præbet. Dum per deuexa latera, in altero creſcit quod comedatur, quod bibatur in altero. In ſummis montium frequens monachis labor eſt, amœnus quidem, & quiete iucundior, ramale uetꝰ colligere, & colligare faſciculos ad comburendum. Squalentes extirpare dumos, & folijs aptos ignibus, ignibus aptare, eruderare ſentes, euellere, deſtruere, diſperdere (ut ſm Salomonem dicam) ſpuria uitulamina quæ creſcentium arborum uel ligant ramos, uel radices ſuffodiūt, Ne impediatur rigida quercus ſublimi ſalutare ſydera uertice, tilia mollis brachia explicare, fiſſilis & flexilis fraxinus liberè ſe in altū extēdere, patulá ue fagus in latum expandere. Porrò abbatiæ pars poſterior. in latam deſinit planiciem, cuius partem non modicam murus occupat qui abbatiā diffuſo cingit ambitu. Intra huius ſepta multæ & uariæ arbores uarijs fœcundæ fructibus inſtar nemoris pomerium faciunt, quod infirmorum cellæ contiguum, infirmitates fratrum non mediocri leuat ſolatio, dum ſpacioſum ſpatiantibus præbet deambulatorium, æſtuantibus quoq; ſuaue reclinatorium. Sedet ægrotus ceſpite in uiridi, & cùm inclementia canicularis immiti ſydere terras excoquit, & ſiccat flumina, ipſe in ſecuritatem & abſconſionem, & umbraculum diei ab æſtu, fronde ſub arborea feruentia temperat aſtra, & ad doloris ſui ſolatium, naribus ſuis gramineæ redolent ſpecies. Paſcit oculos herbarum & arborū amœna uiriditas, & pendentes ante ſe atq; creſcentes immenſæ eius deliciæ, ut nō immeritò dicat: Sub umbra arboris illius quam deſideraueram, ſedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Aures ſuaui modulamine demulcet pictarum concentus auium: & ad unius morbi remedium, diuina pietas multa procurat ſolatia, dum aer nubilus ridet ſerenitate, terra fœcunditate ſpirat, & ipſe oculis, auribus, naribus, colorum, canorum, odorum delicias haurit. Vbi pomerium deſinit, incipit ortus interciſis diſtinctus areolis, uel potius diuiſus riuulis intercurrentibus. Nam licet aqua dormitans appareat, pigro tamen decurrit elapſu. Pulchrum & hic infirmis fratribus præbetur ſpectaculum, dum ſuper uiridē puri gurgitis marginem ſedent, uitrea uidere ſub unda piſciculos ludere, & natatu obuio militarem repræſentare congreſſum. Aqua hæc piſcibus alendis, & rigandis oleribus duplici miniſterio ſeruit, cui Alba famoſi nominis fluuius indefeſſo meatu fomenta miniſtrat. Hic per multas abbatiæ officinas tranſitum faciens, ubiq; pro fideli obſequio poſt ſe benedictionem relinquit, qui ad hoc cū multo quidem labore conſcendit, non integer, nec tamē otio ſè pertranſit. Ipſe quidem mediam uallem flexuoſum interſecans per alueum quem non natura, ſed fratrum induſtria fecit, dimidium ſui mittit in abbatiam, quaſi ad ſalutandum fratres & ſe ꝙ totus nō uenerit excuſandū, quippe qui totius capax canale non inuenit. Et ſi fortè amnis ipſe inundās impetuoſo excurſu proruit, obiectu muri retroactus, ſubtus quò eum neceſſe eſt fluere, in ſeipſum recurrit, & refluum denuo, deflꝰ amplexatur. Intromiſſus uerò quantùm murus (portarij uice) permiſit, primùm in molendinum impetum facit, ubi multùm ſolicitus eſt, & turbatur erga plurima, tum molarum mole far comminuendo, tum farinam cribro ſubtili ſegregādo à furfure. Hinc iam in uicina domo caldariam implet, & ſe igni coquendum committit ut fratribus potum paret, ſi fortè ſterilis uindemia cultoris induſtriæ non bene reſponderit, & defectus ſanguinis uuæ, de filia fuerit feſtucæ ſupplendus. Sed nec ſic ſe abſoluit: cū enim ad ſe fullones inuitāt qui ſunt molendino confines, rationis iure exigentes: ut ſicut in molendino ſolicitus eſt quo fratres ueſcantur, ita apud eos paret quo & ueſtiantur. Ille autē non contradicit, nec quicquam eorum negat quæ petitur, ſed graues illos ſiue piſtillos ſiue malleos dicere mauis, uel certè pedes ligneos (nam hoc nomen ſaltuoſo fullonum negotio magis uidetur congruere) alternatim eleuans atq; deponens graui labore fullones abſoluit, & ſi ioculare quippiā licet interſerere ſerijs, peccati eorum pœnas abſoluit. Deꝰ bone, quanta pauperibus tuis procuras ſolatia, ne abundantiori triſtitia abſorbeantur: quanta pœnitentibus pœnæ alleuiamenta diſpenſas, ne laboris uiolentia nonnunquā fortaſsis opprimantur. Nam quot equorum dorſa frangeret, quot hominum fatigaret brachia labor, à quo nos ſine labore amnis ille gratioſus abſoluit, etiam cū ſine ipſo nec indumentum nobis pararetur nec alimentum. Ipſe uerò nobiſcum participatur, nec aliud de labore ſuo (quo laborat ſub ſole) mercedis expectat, quàm ut cū omnia diligenter patefecerit, liber permittat abire. Tot ergo uolubiles rotas rotatu rapido circunducens, ſic ſpumeus exit, ut ipſe quaſi moli & molior fieri uideatur. Excipitur dehinc à domo coriaria, ubi cōficiēdis his q̄ ad fratrum calceamenta ſunt neceſſaria, operoſam exhibet ſedulitatem. Deinde minuatim ſe & per mēbra multa diſtribuens, ſingulas officinas officioſo diſcurſu perſcrutat, ubiq; diligenter inquirens quid quo ipſius miniſterio opus habeat, coquendis, cribrandis, uertendis, terendis, rigandis, lauandis, molendis, molliendis, ſuum ſine contradictione præſtans obſequium. Poſtremò ne quid ei deſit ad ullam gratiam, & ne ipſius quaquauerſum imperfecta ſint opera, aſportans immunditias, omnia poſt ſe munda relinquit. Et iam peracto ſtrenuè propter quod uenerat, rapida celeritate feſtinat ad fluuiū, ut uice Claræuallis agēs ei gratias pro uniuerſis beneficijs ſuis, ſalutatiōi eius, reſalutatione condigna reſpondeat, ſtatimq; refundens ei aquas quas nobis transfuderat, ſic de duobus efficit unum, ut nullum appareat unionis ueſtigiū: & quē diſceſſu ſuo tenuem & pigrum fecerat, miſtus ei morantem præcipitat. Sed quia eum loco ſuo reſtituimus, redeamus ad riuulos, quos poſt nos reliquimus, qui deriuati à fluuio, paſsiuis per prata uagantur excurſibus, ut inebrient terram & infundant eam, & germinare eam faciant, ne cū uerna temperie terra prægnans in partum ſoluitur, renaſcentia gramina humoris inopia marceſcant, nec opus habeant mendicitatis nubiū guttulis irrigari, ſufficienter cognati fluminis fota beneficio. Hi riuuli uel potius ſuci poſt peractum officium, fluuio qui eos euomuerat abſorbentur, & iam totus ſimul alba collectus, prono decurſu per deuexa feſtinat. Sed quia iam eum longius conduximus, & ipſe ſecundum Salomonem ad locum ſuum reuertitur, reuertamur & nos unde digreſsi ſumus, & diffuſam prati planiciem ſuccincto ſermone tranſiliamꝰ. Multùm habet locus ille amœnitatis, multùm quòd mentes feſſas alleuet, luctusq; ſoluat anxios, multùm quòd quærentes dominū ad deuotionem accendat, & ſupernæ dulcedinis ad quam ſuſpiramus admoneat, dum ridens terræ facies multiplici colore, uernanti pictura oculos paſcit, & ſuaue olentē naribus ſpirat odorem. Sed & dum uideo florem, dum ſentio floris odorem, hiſtorias ueterum memorant mihi prata dierum. Nam cùm odoris delicias haurio, occurrit animo fragrantiam ueſtimentorum patriarchæ Iacob, ſuaueolentiæ agri pleni fuiſſe adſimilatam. Dumq; oculos colore reficio, hanc recordor ſpeciem, purpuræ Salomonis fuiſſe prælatam, qui in omni gloria ſua liliorum agri decorem æquiparare non potuit, cùm tamen nec ars ipſius ſapientiæ, nec potētiæ deeſſet materia. & ſic dū foris fruor miniſterio, nō parum latenti delector myſterio. Hoc ergo pratum

pratum intercurrentis fluuij fouetur irriguo, & ad humorem eius mittit radices ſuas: ideò non timebit cum uenerit æſtus. In longum autem tanto tractu diſtenditur, ut cū tonſum uellus gramineum ſol in fœnum torruerit, bis denis diebus conuentum laſſare ſufficiat. Nec tamē ſolis monachis labor ille relinquitur, ſed cum monachis tam conuerſorum, donatorum, quàm conductitiorum innumeroſa multitudo deſectas colligit herbas, & tonſam raro pectine uertit humum. Hoc pratum inter ſe duæ grangiæ diuidunt, quibus alba ad dirimendam litem, equus arbiter & menſor accedit, qui ſui cuiq; partem in funiculo diſtributionis aſsignans, ſeipſum limitem facit quem altera ad inuadendam alterius partem tranſire non audeat. Grāgias has non conuerſorum eſſe habitacula, ſed clauſtra monachorum crederes, niſi uel iuga boum, uel aratra, uel inſtrumēta alia ruſticanis apta laboribus, habitatores ſuos proderent, & niſi ꝙ in eis libri non explicantur. Nam quantū ad ædificia ſpectat, ea magno monachorum conuentui diceres & ſitu conuenire, & decere uenuſtate, & capacitate ſufficere. In parte prati quæ eſt muro contigua, de campo ſolido, factus eſt lacus liquidus, ubi prius æſtuans operarius, fœnum falce ſecabat acuta, ibi frater aquarius ſedens mobili per lubricam liquentis cāpi planiciē equo uectus ligneo, leuem remū pro calcaribus habet quo curſum urgeat, & pro freno quo flectat. Explicatur rhete ſub undis quo implicetur piſciculus, & parantur ei eſcæ quibus libenter ueſcitur, ſed latet hamus in illis quo capitur incautus, quo exemplo docemur ſpernere uoluptates: quia nocet empta dolore uoluptas: cuius triſtes eſſe exitus nemo neſcire permittitur, niſi qui uel non peccauit, uel non bene de peccato pœnituit. Longè autem faciat deus à nobis delectationem, ſecus cuius introitum mors poſita eſt: quæ ſm ſapientis deſcriptionem, apum par uolantum, ubi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morſu. Laci ambitus per altum ripæ marginem cōferti uimineis ligatur radicibus, ne undæ alluenti cedat terra fatiſcens. Præterfluenti riuo lacus hic paſcitur qui uix ſexies ſenis pedibus ſeiunctus per meatus exiles infundit ei aquas, quibus alatur, & ipſas quoq; eadē exilitate refundit. Vnde & ſic in eodem ſtatu permanet, ut nec maior ſit in fluentibus, nec effluentibus minor: quia eadem menſura & recipit & eijcit eas. Sed dum per plana curſu feror uolatili, dum anhelus in arduis ilia duco: uel purpuream prati ſuperficiem manu ipſius ſapientiæ pictam, uel comata arboribus montium iuga deſcribo, arguit me ingratitudinis fons ille dulciſsimus ſæpenumero mihi bibitus, & bene quidem meritus de me, ſed à me malè remuneratꝰ. Obijcit mihi cum exprobratione ꝙ ſæpe extinguendæ ſiti meæ ſeruierit, quòd ſe meis non ſolum manibus, ſed & pedibꝰ lauandis humiliauerit, quòd multa mihi impenderit humanitatis ac benignitatis officia bono merito, mercede mala me reſpondiſſe, ſe in locorum catalogo locum ultimum, & penè nec ultimum fuiſſe ſortitum, cui tamen pro ſui reuerentia primus deberetur. Et uerè diffiteri nequeo ſero me ipſius meminiſſe, quando ante ipſum alicuius memini. Verùm ipſe per decurſus & diſcurſus ſubterraneos tacitè labens, ita ut nec leni murmure trāſitus eius ualeat deprehēdi, inſtar aquarum Siloe quæ cū ſilentio uadunt, quaſi prodi metueret, ubiq; caput ſuum cooperit, & ſuos declinat aſpectus. Quidni crederem uelle taceri, quem uideo non niſi ſub tecto uelle uideri? Hic ergo fons (quod boni fontis eſſe fertur indicium) ex oppoſito ſolis orientis oritur, ita ut æſtiuo ſolſticio roſeam rutilantis auroræ faciē ex aduerſo ſalutet. Tugurio uel (ut maiori reuerentia dicam) tabernaculo paruo & pulchro cooperitur & clauditur, ne undecunq; ſordes admittat. Vbi eum mons euomit, uallis deglutit, & in loco quo oritur, eodē quaſi moritur, quin & ſepelitur. Sed ne expectes ſignum Ione prophetæ, ut tribus diebus & tribus noctibus deliteſcat abſconditus, ſtatim ad mille paſſus intra clauſtrum monaſterij, quaſi de corde terræ reſuſcitatus progredit, & quodammodo rediuiuus apparet, uiſui tantum & uſui fratrū ſe offerens, ne cum alijs quàm cum ſanctis ſors illius amodo ſit futura.

Clereuaulx